

Роль і місце судової інженерно-екологічної експертизи в судочинстві адміністративної юрисдикції під час розгляду справ про екологічні правопорушення

Ігор Крайнов

доктор технічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, головний науковий співробітник лабораторії інженерно-технічних досліджень, Національний науковий центр «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України, м. Харків, Україна, ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-9307-580>, e-mail: iec2001@ukr.net

Володимир Сабадаш

головний судовий експерт лабораторії інженерно-технічних досліджень, Національний науковий центр «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України, м. Харків, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9815-9009>, e-mail: sabadash.v60@gmail.com

Костянтин Чернігівський

судовий експерт лабораторії інженерно-технічних досліджень, Національний науковий центр «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України, м. Харків, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6414-3321>, e-mail: nncise10-19@ukr.net

Розглянуто питання визначення етапів розгляду в адміністративних органах і в судах адміністративної юрисдикції правопорушень у сфері охорони природи та використання природних ресурсів, за якими є доцільним призначення інженерно-екологічного дослідження та/або судової інженерно-екологічної експертизи.

Ключові слова: адміністративні органи; адміністративні провадження; судова експертиза.

The Role and Place of Forensic Engineering and Environmental Examination in Administrative Jurisdiction Proceedings When Considering Environmental Offense Cases

Ihor Krainov, Volodymyr Sabadash, Kostiantyn Chernihivskiy

This paper defines the consideration procedures handled by administrative authorities and courts in cases of environmental and natural resource violations. It is appropriate to order engineering and environmental research and/or a forensic engineering and environmental examination in these cases.

Keywords: administrative authorities; administrative proceedings; forensic examination.

Метою цього повідомлення є визначити етапи розгляду в адміністративних органах і в судах адміністративної юрисдикції правопорушень у сфері охорони природи та використання природних ресурсів, за якими бажано (частіше — необхідно) призначати інженерно-екологічні дослідження (далі — ІЕД) та/або судову інженерно-екологічну експертизу (далі — СІЕЕ), і як використати висновок ІЕД або висновок СІЕЕ як доказ, що або підтверджує, або спростовує факт правопорушення, уточнює його зміст та обсяги.

Адміністративне право — це одна з галузей публічного права, яка регулює організацію, функціонування та відносини органів виконавчої влади з фізичними та юридичними

особами. Одним з основних в адміністративному праві є розділ, що охоплює питання порушення адміністративних норм і визначення адміністративної відповідальності (стягнення, штрафи, конфіскація, тимчасове припинення діяльності тощо) за правопорушення, що починається з етапу адміністративного провадження, результати якого надалі можуть бути оскаржені в адміністративних судах.

На нашу думку, призначення та проведення ІЕД і СІЕЕ з використанням спеціальних знань осіб, які мають кваліфікацію судового експерта з правом проведення експертиз за експертною спеціальністю 10.19 «Дослідження обставин та організаційно-технічних причин і наслідків впливу техногенних

джерел на об'єкти довкілля», необхідно як на етапі адміністративного провадження щодо правопорушень у сфері охорони природи та використання природних ресурсів, так і в разі, коли справи про такі правопорушення розглядають у судах адміністративної юрисдикції.

Адміністративне провадження — це врегульована законом діяльність публічної адміністрації (органів влади) щодо розгляду й вирішення індивідуальних справ, яка завершується прийняттям адміністративного акта. Воно охоплює надання послуг, видачу дозволів, контроль (інспекції) за заявою особи, установлення та стягнення штрафів за адміністративні правопорушення або ініціативою органа. Процедура базується на принципах верховенства права, рівності, неупередженості й офіційності [1].

Необхідність накладення штрафних санкцій за порушення природоохоронного законодавства, їх розмір визначаються рішенням органа, що реалізує державну політику зі здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення та охорони природних ресурсів.

На етапі адміністративного провадження орган, що реалізує державну політику зі здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення й охорони природних ресурсів, визначає сутність правопорушення у сфері охорони навколишнього природного середовища, необхідність накладення штрафних санкцій і їх розмір. Основою для цих дій є результати інспекційних заходів (перевірок) діяльності суб'єктів господарювання в природоохоронній галузі уповноваженими органами державного нагляду (контролю) [2]. У результаті таких перевірок складають відповідні акти, які є юридичною підставою для адміністративного провадження та стягнення штрафів.

У разі оскарження суб'єктами господарювання в суді дій органів державного нагляду (контролю), ці акти стають підґрунтям для судового адміністративного провадження.

Досвід свідчить, що під час здійснення перевірок дуже часто порушують обумов-

лену процедуру, акти доволі часто складають з помилками, вимірювання екологічних показників стану довкілля провадять з порушенням нормативно-правових актів і нормативно-технічних стандартів щодо моніторингу навколишнього природного середовища й метрологічних вимог.

Тож ми вважаємо, що на етапі адміністративного провадження є необхідність для сторони, на яку накладають штрафні санкції, замовити проведення ІЕД результатів перевірки й, у разі незгоди з результатами перевірки, направити матеріали адміністративного провадження разом з позовною заявою в суд адміністративної юрисдикції для судового провадження. У цьому випадку висновок такого експертного дослідження може стати достатнім доказом для прийняття рішення суду на користь суб'єкта господарювання. У разі незгоди суду з таким висновком, він може стати основою вже для проведення СІЕЕ й отримання відповідного висновку.

Іще одна ситуація, яка потребує проведення СІЕЕ за адміністративним провадженням, — стягнення екологічних збитків або шкоди, що розглядають у господарських судах, за незгоди суб'єкта господарювання з діями органів державного нагляду (контролю). Такі дії, які є підставою для нарахування збитків або шкоди, можна оскаржити в суді адміністративної юрисдикції.

Наявність достеменного, достовірного, зрозумілого, чіткого, неупередженого, науково обґрунтованого й об'єктивного висновку ІЕД або СІЕЕ підтвердить або спростує компетентність, об'єктивність і дотримання передбачених законом меж повноважень органів, що реалізує державну політику зі здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення й охорони природних ресурсів.

Висновок ІЕД і висновок СІЕЕ на різних етапах розгляду адміністративних справ в адміністративних органах та в судах адміністративної юрисдикції надають інформацію, яка допомагає краще зрозуміти технічні або спеціалізовані аспекти справи, що дає змогу ухвалювати рішення на основі об'єктивних і вичерпних доказів, гарантувати захист прав

громадян та створювати механізми контролю за діяльністю органів публічної влади.

Висновок СІЕЕ може бути важливим доказом як на стадії адміністративного провадження, так і під час розгляду в суді адміністративної юрисдикції справи про правопорушення проти довкілля або використання природних ресурсів, а також у випадках, коли необхідно визначити ступінь впливу певних дій або бездіяльності на навколишнє природне середовище та/або встановити факт порушення екологічних норм.

Роль висновків ІЕД і СІЕЕ як доказів в адміністративному судочинстві пов'язана з об'єктивною фіксацією фактів недотримань природоохоронного законодавства: вони допомагають установити факт недотримання природоохоронних норм і правил екологічної безпеки. Екологічні порушення можуть бути доволі складними для визначення без відповідного спеціалізованого дослідження, тож ІДЕ та СІЕЕ надають об'єктивну оцінку впливу на довкілля.

В адміністративних справах, пов'язаних з екологічними правопорушеннями, висновок СІЕЕ можна використати для підтвердження або спростування фактів недотримання вимог законодавства про охорону навколишнього природного середовища конкретної особою або суб'єктом господарювання, які, на думку органів державного нагляду (контролю), порушили правила екологічної безпеки, а також для визначення розмірів відшкодування збитків.

Перелік джерел посилання

1. Про адміністративну процедуру : Закон України від 17.02.2022 р. № 2073-IX (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20#Text> (дата звернення: 26.01.2026).
2. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності : Закон України від 05.04.2007 р. № 877-V (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16#Text> (дата звернення: 26.01.2026).